

УДК 685.343

ОСОБЛИВОСТІ УМОВ І ПРОЦЕСУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ МОЛОДІЖНОГОВЗУТТЯ

М. С. БЕДНАРЧУК

Львівська комерційна академія

Досліджено інформацію про особливості умов і процесу експлуатації взуття молоддю у найбільш відомих профільних наукових роботах. Побудована система факторів формування особливостей експлуатації молодіжного взуття. Результати досліджень необхідні для розробки раціонального асортименту взуття для молоді

Аналіз наукових публікацій у галузі матеріалознавства та товарознавства взуття за останні роки за індексом цитування [1] показує, що до найбільш відомих наукових робіт у галузі дослідження взуття можуть бути віднесені класичні праці [2–7] і сучасні дослідження [8–11].

У свою чергу, аналіз означених робіт показує, що особливості умов і процесу експлуатації взуття молоддю віком 14–18 років досліджені у них без врахування цілої низки ринкових та інших особливостей останніх років.

Метою статті є побудова системи факторів формування особливостей експлуатації сучасного молодіжного взуття на основі комплексного використання даних класичних і сучасних інформаційних джерел та результатів власних досліджень.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктами дослідження були умови і процес використання (експлуатації) взуття сучасною молоддю віком 14–18 років. З огляду на значний обсяг необхідної до опрацювання інформації у даній роботі використані наступні методи дослідження: історично-ретроспективного огляду, аналізу, синтезу, абстракції.

Результати та їх обговорення

Окремі висновки з дослідження особливостей експлуатації взуття молоддю означеними вище провідними науковими школами, а також на результати власних досліджень, дозволяють нам стверджувати, що загальні умови експлуатації молодіжного взуття найбільше подібні до умов експлуатації окремих груп спортивного взуття. У свою чергу, це означає, що загальні вимоги до матеріалів верху взуття для молоді повинні бути жорсткіші, ніж до матеріалів верху взуття для інших статево-вікових груп споживачів. Зокрема, на основі вимог до матеріалів верху взуття з високим ступенем надійності [2, 4, 12] ми вважаємо, що:

- лицево покриття натуральних і покривна плівка м'яких штучних і/чи синтетичних шкір, завершальні і/та спеціальні обробки текстильних і комплексних матеріалів не повинні змінюватись під дією вологи ззовні і зсередини при експлуатації взуття;
- матеріали відповідальних деталей взуття повинні мати максимальну адгезію покривної плівки;
- ворс натуральних шкір з бахтарми повинен бути максимально міцним;
- усі матеріали верху повинні мати комплекс позитивних характеристик, серед яких найважливіші: максимальна міцність, м'якість, еластичність; забезпечення найкращих умов для фізіологічного розвитку і гігієни стопи.

Аналіз цих же джерел дозволяє стверджувати, що у процесі експлуатації на взуття для підлітків віком 14–18 років діє комплекс взаємопов'язаних факторів зношування, які більшість авторів поділяють на:

- механічні – тертя, удар, статичний і динамічний тиск;
- кліматичні – надмірна висока чи низька температура, сонячне проміння, вологість повітря, атмосферні опади, потоки повітря (вітер), порохи і піску, ґрунтове і сніжно-льодове середовище (сніжний покрив);
- біологічні – мікроорганізми та ін.

Кожен з означених факторів має окремі особливості впливу на взуття і у різних умовах його використання відрізняється інтенсивністю і частотою дії; це обумовлює, з одного боку – диференціацію вимог до матеріалів для виготовлення взуття для молоді і вимог до цього взуття, а з іншого – постійно мінливу різноманітність асортименту молодіжного взуття.

Найбільш суттєвий вплив на зношування молодіжного взуття мають механічні фактори – ударні навантаження, тертя, статичний і динамічний тиск, що діють як з боку взуття на поверхню, так і з боку стопи на взуття. Важливість цих факторів потребує їхньої систематизації. На нашу думку, найсуттєвішими рисами групування механічних факторів зношування молодіжного взуття є:

- вид і тривалість занять (діяльності) підлітка; виходячи з того, що підлітки є школярами, то їхня діяльність, у навчальні дні, як правило, має такий ритм: годинна відсутність навантажень під час шкільних уроків; максимальні 10–30 хвилинні навантаження під час перерви між уроками; змінні за тривалістю та інтенсивністю навантаження після уроків і приблизно такі ж навантаження у вихідні дні;
- стать підлітка: переважно, інтенсивніше зношують взуття хлопці та лише окремі, подібні за поведінкою до хлопців, дівчата;
- темперамент підлітка: менш темпераментні молоді люди (хлопці і дівчата), внаслідок більш спокійної поведінки загалом, менш інтенсивно зношують взуття і, відповідно, навпаки;
- пора року і погодні умови: практично у будь яку пору року сприятливі для прогулянок та загального активного способу проведення часу погодні умови – інтенсифікують процес експлуатації і, відповідно, зношування взуття; з іншого боку, оскільки у різні пори року кількість (частка) сприятливих для активної експлуатації взуття днів є різною і, крім цього, у різні роки відрізняється – тому однозначно оцінити вплив цього чинника дуже складно, але об'єктивну його дію брати до уваги необхідно;
- місце проживання і ступінь благоустрою населеного пункту: інтенсивніше зношують взуття підлітки, які проживають, наприклад, у сільській гірській місцевості де відсутні дороги з асфальтовим покриттям, і менш інтенсивно, при інших рівних умовах, наприклад, мешканці обласних центрів чи інших населених пунктів з високим рівнем благоустрою території.

Кліматичні умови конкретного регіону суттєво впливають на характер та інтенсивність зношування взуття підлітками, який тісно корелюється зі структурою його асортименту [2]. Наприклад, переважання дощової погоди восени і весною та загалом сирій (микрої) погоди взимку у кліматичних умовах Львівщини – ставить на одне з перших місць серед кліматичних факторів вплив високої відносної вологості та вуличної води, яка за вмістом компонентів є досить складною через екологічні та інші особливості [13] і, відповідно, агресивно руйнівною стосовно захисних і декоративних покриттів матеріалів верху та клейових швів кріплення верху і підошви взуття. В умовах інтенсивної сонячної

радіації, наприклад у Східному регіоні, аналогічний процес має місце внаслідок комплексної дії тепла і сонячного проміння. Додатковий негативний вплив на зношування взуття у вологих кліматичних умовах мають часті порушення правил догляду молоді за ним: інтенсивне сушіння біля джерел опалення, відсутність часу чи бажання використовувати спеціальні засоби догляду, невчасний ремонт тощо. Все це підтверджує необхідність диференційованого підбору матеріалів і конструкцій взуття для молоді залежно від особливостей кліматичних умов експлуатації.

Зношування молодіжного взуття під дією біологічних чинників найбільше відбувається внаслідок руйнування матеріалів підкладки і устілки бактеріями і мікроорганізмами [14] та, на нашу думку, залежить від двох основних груп причин, які за напрямом (місцем) дії доцільно поділити на зовнішні та внутрішні. Найбільш важливим зовнішнім фактором є механічне проникнення всередину взуття забруднень з ґрунту, води тощо внаслідок недостатньої спроможності матеріалів і конструкції взуття перешкоджати цьому процесові; наприклад, швидке намокання і чи промокання, недостатня здатність до очищення матеріалів верху; нещільне прилягання деталей верху до стопи, відсутність клапана під замком-блискавкою (у черевиках, півчобітках, чобітках); недостатня ширина язичка і т.д. На інтенсивність зношування взуття під дією біологічних чинників значно впливає рівень якості догляду за взуттям, у якому найбільше значення має ступінь очищення і просушування всередині і ззовні. Саме процеси догляду часто нехтує певна частка споживачів взагалі і переважна частка підлітків, адже не секрет, що догляд за взуттям підлітки найчастіше здійснюють лише після нагадування чи настоювання батьків.

Аналіз публікацій останніх років щодо формування особливої складової частини національного ринку взуття – самостійного сегменту ринку взуття для молоді [15–21], дозволяє нам висунути наукову гіпотезу про зростання впливу соціально-психологічних особливостей підлітків на дію факторів зношування взуття. Обґрунтуванням її, зокрема, можна вважати уже проведені роботи за кордоном, у яких досліджені окремі аспекти означеної проблеми [10], та розпочаті нами дослідження [22]. Аналіз цих досліджень дозволяє зробити низку висновків, які нами сформульовані вперше:

– зростання ролі соціально-психологічних особливостей підлітків у зношуванні взуття стає актуальним саме для сучасної молоді і практично не відмічено у класичних дослідженнях [7, 23, 24];

– у групі соціально-психологічних особливостей підлітків, які відчутно підсилюють чи послаблюють дію практично усіх факторів зношування взуття сучасними підлітками, доцільно виділити кілька складових, які тісно взаємопов'язані і певною мірою взаємообумовлені;

– найбільш вагомою складовою у групі соціально-психологічних особливостей підлітків, які впливають на зношування молодіжного взуття, є психологічні особливості даної групи споживачів, які нами поділені на похідні від суспільної свідомості молоді (звичаї, традиції, ритуали, національна психологія, мода), особистісно-групові (приналежність конкретної молоді людини до відповідної соціальної групи, пануючих у ній норм, еталонів, очікувань) та особистісні (вік підлітка; етап життєвого циклу, рід занять, економічне становище, образ життя його родини; тип особистості і уявлення про самого себе (Я-концепція) [22]. Стосовно взуття, ці особливості практично проявляються у зростаючому прагненні до самоутвердження і самовираження шляхом використання престижних виробів. Особливо цей процес характерний в останні роки для Західних областей України, де значна частка батьків, які перебувають на заробітках за кордоном, відсутність батьківської уваги до дітей компенсує, зокрема,

дорогим, оригінальним, престижним модним взуттям. У підлітків означених (і подібних) за поведінкою батьків найчастіше швидко виробляється звичка до споживання дорогих товарів, яка, як правило, переростає у споживатство – взуття стає одним із засобів соціального самоутвердження, а досягнення матеріального успіху – стає основною метою даного етапу життя підлітка. Тому, у контексті створення раціонального взуття для підлітків Західного регіону України, ми вважаємо актуальною постановку проблеми підвищення ролі виховної функції взуття з боку науковців і педагогів даної галузі знань;

– соціально-психологічні особливості підлітків найбільше впливають на механічні фактори зношування молодіжного взуття;

– ступінь впливу соціально-психологічних особливостей підлітків на зношування ними взуття пов'язана з розумінням кожним індивідом виховної функції взуття, а тому об'єктивно потребує цілеспрямованих дій щодо реалізації цієї функції; на нашу думку, підліткові необхідно знати і усвідомлювати, що раціональне та естетично досконале взуття сприяє гармонійному розвитку, формує естетичний смак, виховує почуття прекрасного, акуратність, дисциплінованість та охайність, вміння слідкувати за собою і за своїм взуттям, бережно відноситись до результатів людської праці; форма взуття підлітка все частіше пов'язана із запозиченням моральних ідеалів, способом поведінки прототипу, на який орієнтується індивід: зокрема, підлітків особливо приваблює взуття, дуже багате сьогодні різноманітною символікою, на основі якої формується певний образ [12]; у виховній функції взуття для підлітків важливим є також надбання навичок правильного вибору і використання взуття з врахуванням різноманітних умов кліматичного, предметного і соціального середовища: як колективізований індивід – підліток є членом відповідної спільноти (в межах нації, групи тощо), а як індивідуальність – має власний досвід і особливе бачення речей, тобто персоніфікує колективний досвід лише через власну почуттєво-емоційну практику; основними компонентами естетичної свідомості підлітка при виборі і користуванні взуттям є почуттєве сприйняття взуття, як ужиткового предмету, особисте переживання цього сприйняття, естетична оцінка конкретної пари взуття, естетичний смак стосовно взуття і ідеал взуття; при цьому естетичний ідеал і естетичні почуття формують естетичний смак, а естетичне почуття гармонізує і вдосконалює емоційно-духовний світ підлітка і є однією з умов його всебічного розвитку; смак кожного підлітка обмежений, але його не можна спростувати, а слід виховати або витіснити іншим (бажано – досконалим) смаком [4, 10, 25];

– в останні роки у формуванні напрямів впливу соціально-психологічних особливостей підлітків дедалі активніше бере участь суспільство в цілому, а засоби масової інформації – особливо, шляхом формування панівних настроїв поведінки, обумовлених модними у даний час стереотипами поведінки молоді. Наприклад, поширена в останні роки у ЗМІ та молодіжній культурі агресивна пропаганда жорстокості, насильства, зневажливого ставлення до продуктів праці людини і оточення загалом тощо – сприяє інтенсифікації зношування взуття підлітками, які, подібно до героїв фільмів-бойовиків, копають ногами

усе підряд, стараються повторити трюки із додання перешкод, вилізання на паркани та інші перешкоди, гальмування ногами при їзді на велосипеді чи самокаті тощо. З іншого боку, використання взуття окремим підлітком, окрім забезпечення належних функцій, має переслідувати комплексну мету – досягнення гармонії між окремими предметами його вбрання (одяг, взуття, головні убори тощо), врахування індивідуальних особливостей підлітка, особливостей кліматичного, предметного і

соціального середовища, в якому конкретна пара взуття використовується, а також те, що одне і те ж взуття підліткам швидко набридає. Але, якщо прагнення підлітка мати взуття красиве, різноманітне, модне тощо порушує почуття міри, то це негативно впливає на формування ціннісних орієнтацій власне у нього і у інших підлітків, бо у нього виховується неправдиве почуття переваги, а у інших – заздрість і почуття неповноцінності.

Викладене вище дає можливість вперше скласти наочну картину (рис.1) усього комплексу реальних факторів зношування взуття сучасними підлітками, які обумовлюють особливості його експлуатації і враховують дуже важливі [26] соціально-психологічні особливості цієї групи споживачів.

Встановлено [11], що сьогодні певна частка споживачів молодіжного взуття незадоволені його комфортністю і це незадоволення висловлюють і самі підлітки, і їхні батьки, які цікавляться даною проблемою, обговорюють її з підлітками, турбуються про стан здоров'я і нормальний розвиток та функціонування стоп дітей. Зокрема, наголошують, що дискомфорт особливо відчутно проявляється саме через використання матеріалів з неналежними властивостями, що забезпечують мікроклімат всередині взуття, який потребує особливо ретельного регулювання через значні фізичні навантаження на стопу підлітка протягом дня, тобто – переважно механічні навантаження на стопу.

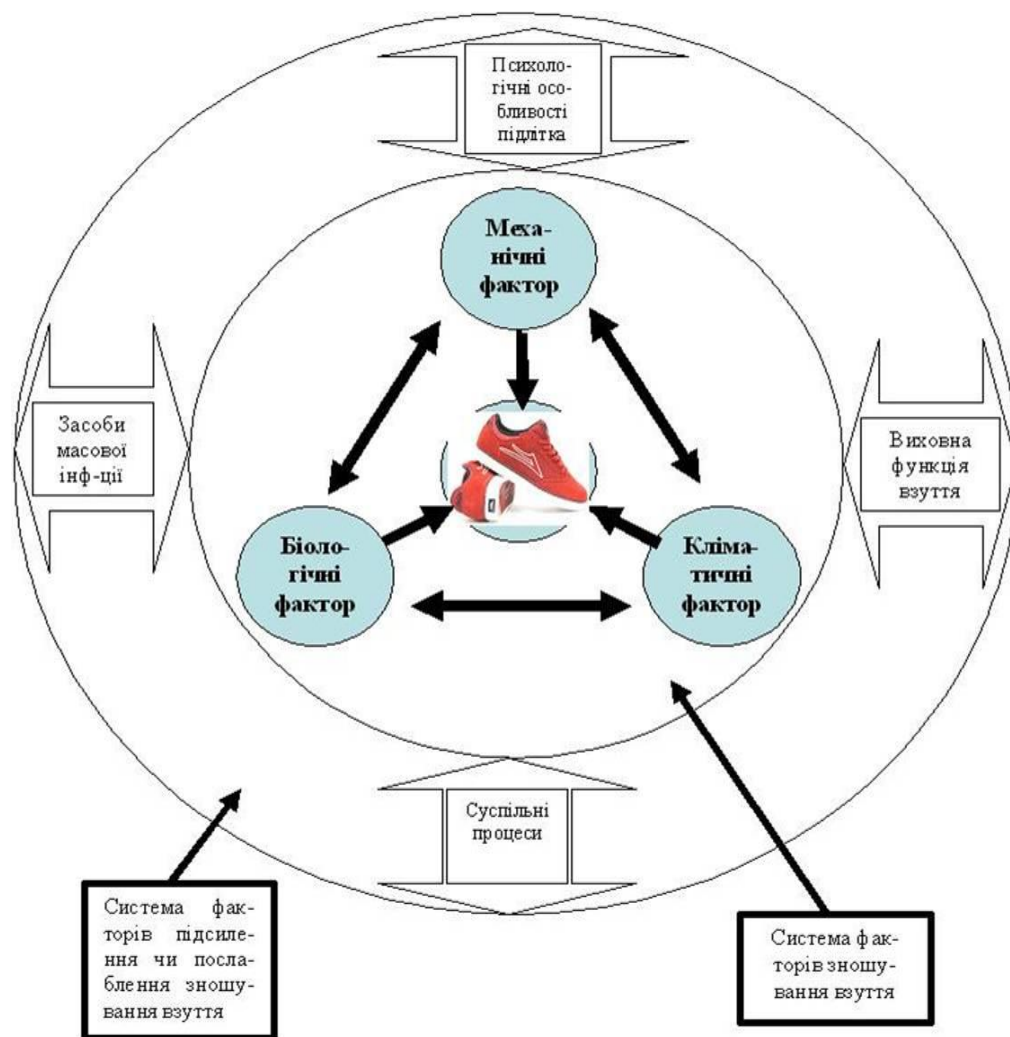

Рис. 1. Системи факторів формування особливостей експлуатації молодіжного взуття

Висновки

Розробка асортименту раціонального взуття для молоді в умовах ринку потребує створення і ретельного аналітичного дослідження системи факторів формування особливостей експлуатації цього взуття.

Раціональна конструкція молодіжного взуття сьогодні передбачає не тільки формування пакету матеріалів верху складовими частинами, які забезпечують умови нормального функціонування і подальшого розвитку стопи підлітка, але і комплексне дослідження особливостей його експлуатації взуття і, відповідно, виготовлення взуття для молоді – не тільки залежно від віку і статі підлітків, але і загальних психологічних особливостей цієї групи споживачів та регіону їх проживання.

Сучасна системи факторів формування особливостей експлуатації молодіжного взуття є складним двохрівневим комплексом, що містить взаємопов'язані та взаємообумовлені чинники зношування взуття (механічні, кліматичні і біологічні) і чинники підсилення чи послаблення цього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Український науковий клуб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://nauka.in.ua/citation-indexes/>
2. Лиокумович В. Х. Структурный анализ качества обуви [Текст] / Лиокумович В. Х. – М.: Легкая индустрия, – 1980. – 160 с.
3. Холева Э., Кашуба З., Козловский Б., Луба Р. Основы рационального конструирования колодок и обуви [Текст]: Пер. с польск. – М.: Легкая и пищевая промышленность, – 1981. – 248 с.
4. Кушнір М.К. Товарознавство непродовольчих товарів. Ч. III. Товарознавство взуттєвих товарів [Текст] / М.К. Кушнір, Н.П. Тихонова – К.: НМЦ «Укоопосвіта», – 2001. – 266 с.
5. Коновал В.П. Теоретические и практические основы создания и фиксации формы обуви Автореф. докт. дис. – К.: – 1994 – 442 с.
6. Зыбин Ю.П. Конструирование изделий из кожи (Обувь и ее конструирование) [Текст] – М.: Гизлегпром, –1963. – 315 с.
7. Литвиненкова В.В. Гигиена детской обуви / В.В. Литвиненкова. – М.: Медгиз, –1961. – 314 с.
8. Румянцева Е.Г. Разработка и обоснование конструкции обуви по показателям ортопедического статуса [Текст] Автореф. докт.дис. – М.: МГУДТ, – 2011. – 23 с.
9. Деткина Д.Н. Биометрические основы разработки женской высококаблучной обуви повышенной комфортности. – Автореф. канд. Дис. – М.: – МГУДТ. – 2010. – 37 с.

10. Черенкова С.С. Антропометрические исследования стоп и разработка научно-обоснованных требований к проектированию обуви для подростков [Текст]. Автореф. канд. дис. – М.: – МГУДТ. – 2009 – 14 с.
11. Киселева М.В. Разработка рациональной конструкции медицинской профилактической обуви и обуви повышенной комфортности : Автореф. канд. дис. [Текст] – М.: – МГУДТ. – 2008. – 184 с.
12. Дианич М.М. Ассортимент и качество одежды для детей [Текст] / М.М. Дианич, Н.К. Кушнир, Б.Д. Семак. – К.: Техника, –1988. – 175 с.
13. Беднарчук Н.С. К вопросу о формировании экологической безопасности обуви для молодежи. Качество и безопасност на стоките. – Варна.: – Наука и икономика. – Икономическиуниверситет. – 2010. – с. 185 – 196.
14. Беднарчук М.С. Товарознавчі аспекти формування національного ринку взуття. Монографія. [Текст]– Львів: Видавництво ЛКА, – 2009. – 476 с.
15. Инфраструктура товарного ринку: непродовольчі товари [Текст] / за ред. О. О. Шубіна. – К.: Знання, –2009. – 702 с.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.potrebitel.ru>
17. Коновал В.П. Особенности ассортиментологии колодок и обуви на основе исследования стоп молодежной группы. / В.П. Коновал. // Техническое регулирование: базовая основа качества товаров и услуг : международный сборник научных трудов. – Шахты: издательство ЮРГУЭС, –2008. –с. 94 – 98.
18. Бекк Н. В. Антропометрические исследования стоп детей Новосибирской области и Алтайского края / Н.В. Бекк, С.С. Черенкова. // Техническое регулирование: базовая основа качества товаров и услуг : международный сборник научных трудов. – Шахты: издательство ЮРГУЭС, –2008. –с. 88 – 89.
19. Тапочки-іграшки особливо небезпечні!!! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vzuttya.blogspot.com/2008/09/blog-post_1407.html
20. XX міжнародна спеціалізована виставка взуття, шкіри та хутра. Київ, Міжнародний виставковий центр, 20 – 23 липня 2010 року.
21. Легка промисловість України: стан, проблеми, перспективи економічного розвитку / О.І. Волков, Ю.В. Гончаров, В. І. [та ін.]; [Текст] – К.: Т-во «Знання», – 2009. – 391 с.
22. Беднарчук М. С. Вивчення факторів формування потреб молоді у взутті – складова концепції сучасної стратегії розвитку взуттєвої промисловості. Херсон.: – Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2010. – № 1 (16). – с. 117 – 120.
23. Зыбин Ю.П. Основы разработки формы и размеров обуви массового производства. – М.: Гизлегпром, – 1949. – 131 с.

24. Приорова Н. Н. Стопа и вопросы построения рациональной обуви . –М.: – 1960. – 243 с.
25. Бекк Н. В., Черенкова С.С. Обувь для подростков и современные требования валеологии. – Кожа & Обувь. – 2008. – №1. – с.16–18.
26. Черенкова С.С. Бекк Н.В., Кривошейцев А.А. Изучение потребительских предпочтений подростков на основе графических тестов.– 2009. – Кожевенно-обувная промышленность. – №3.– с 42 – 43.